

Іван Смоляк

ДО ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Однією з головних інституцій держави є збройні сили - суттєвий гарант її незалежності та територіальної цілісності, важливий соціальний фактор стабільності суспільства. У нелегкий час становлення української державності в умовах перманентної соціально-економічної кризи, переходу до демократичних засад і цінностей гуманізму здійснюється процес формування армії. При цьому неминуче виникають складні соціальні та соціально-психологічні проблеми, які й досліджуються в ґрунтовній монографії Е.Афоніна, де підсумовується трьохрічна спільна праця фахівців Інституту соціології НАН України та Головного управління виховної роботи Міністерства оборони України.

Автор аналізує процеси, що відбуваються в українському війську як серед контингенту строкової служби, так і кадрового складу, зважаючи на ті позитивні й негативні явища, які були в Радянській армії, на загальний стан військово-соціальних проблем у СНД. До експертної оцінки залучено представників державно-управлінської ланки та священослужителів основних конфесій, що діють в Україні.

Суттєвим досягненням монографії є розділ, де розглядаються теоретичні проблеми нормативного регулювання та саморегулювання соціальної поведінки військовослужбовців, зокрема розробляються концепції оптимізації цих явищ, що збагачує теорію та практику управління соціально-психологічними процесами, і, насамперед, системи поведінки військовослужбовців шляхом розробки моделі нормативно-правового регулювання. Позитивно, що при виробленні моделі аналізуються не тільки нормативні документи, а й традиції, звичаї та ритуали (в тому числі й новоутворені, які базуються на національних цінностях), їх значення в системі нормативного регулювання поведінки військовослужбовця.

Логічно продовжується думка автора в розділі, де теоретичний розгляд соціально-психологічних проблем поєднується з обґрунтуванням типології нормативної поведінки, вивчаються показники та фактори, що впливають на дисципліну військовослужбовців строкової служби. Значним досягненням Е.Афоніна є виявлення причин нестатутних відносин у військових структурах, здійснених через призму психологічної науки та

соціальної практики. Це одна з перших спроб перейти від описовості та суб'єктивізму в оцінці явищ до наукового аналізу ракової пухлини армійського життя, яка дісталася нам у спадок від недалекого минулого. Автор аналізує несприятливі фактори, що характеризують складність і специфічність умов військово-професійної діяльності, і розробляє рекомендації з їх нейтралізації. З інтересом читається розділ, де міститься соціальний портрет сучасного (кадрової і строкової служби) військовослужбовця Збройних сил України та його ціннісні орієнтації. Для практики важливе вивчення та аналіз питань професійної адаптації офіцерів, прапорщиків та мічманів, звільнюваних з лав Збройних сил з огляду на проблеми конверсії, реорганізації та скорочення армії на фоні неоднозначних соціально-економічних процесів у суспільстві. В монографії даються рекомендації з професійної реадаптації цієї категорії військовослужбовців, що має не лише теоретичне значення, а й є інструментарієм для зниження соціальної напруги в суспільстві, допомоги людям, які віддали велику частину свого життя військовій службі.

Самостійну наукову й практичну роль відіграють (як посібник для вивчення соціально-психологічного стану армії) три блоки додатків, де зосереджено емпіричні дані щодо реалізованих автором програм соціологічних досліджень, перелік показників і факторів поведінки військових строкової служби та графі стану ціннісних структур кадрового й строкового складу Збройних сил, а також перелік створюваних ними цінностей. Для тих, хто цікавиться соціальними та психологічними проблемами армії, становитиме інтерес ґрунтовна бібліографія книги, що свідчить про ерудицію автора.

На нашу думку, монографія є значним внеском у військову психологічну науку, а також посібником для управлінських армійських структур та офіцерів у практичній роботі, спрямованій на вдосконалення соціального клімату в армії. Автору слід продовжити дослідження цієї складної проблеми, звернувши увагу на особливості соціально-психологічного клімату замкнутих армійських колективів, а також включити в коло вивчення військові формування інших відомств. На жаль, у книзі є деякі редакційні недоречності і навіть помилки, проте вони не знижують загалом високого професійного рівня монографії, першої з цієї проблеми не лише в Україні, а й СНД.

